

Danish University Colleges

Sammenfatning af hovedresultater fra forskningsprojektet: Muligheder og barrierer i samarbejde om børn

Schmidt, Lene S. K.; Krab, Jimmy; Jørgensen, Charlotte

Publication date:
2022

Document Version
Også kaldet Forlagets PDF

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):
Schmidt, L. S. K., Krab, J., & Jørgensen, C. (2022, jan.). Sammenfatning af hovedresultater fra forskningsprojektet: Muligheder og barrierer i samarbejde om børn. Professionshøjskolen Absalon.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Download policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

The background of the cover features several colorful felt puppets. In the foreground, a yellow puppet with a green tuft on its head and a brown beak is looking to the right. Behind it, a purple puppet with yellow horns and a red neck is visible. To the left, a blue puppet with white and grey accents is partially seen. The background is a soft-focus outdoor scene with green grass and a bright sky.

ABSALON

PROFESSIONS-
HØJSKOLEN
ABSALON

Sammenfatning af hovedresultater fra
forskningsprojektet:

Muligheder og barrierer i samarbejde om børn – når kontakt mellem professionelle og forældre er svært

Lene S. K. Schmidt,
Jimmy Krab og
Charlotte Jørgensen

Center for
pædagogik

Indhold

Projektets forskningsrapport og formidlingsmaterialer.....	3
Introduktion til forskningsprojektet	4
Tematiske udsnit af analyser fra rapporten	7
Forældreskab og tumult i samarbejdet mellem skole, hjem og daginstitution	7
Familier og sociale forskelle – økonomisk knaphed	9
Børns trivsel – hvordan, forældre oplever, deres børn har det	11
Tillidsrelationer til forældre - set fra professionelles perspektiv som grundlag for kontakt om børn	13
Professionelles perspektiver på at (gen)skabe rum for forældres deltagelse, når der opstår noget svært omkring barnet	15
Mobbeprocesser og marginaliserende gruppedynamikker – genfortalt af forældre	17
Professionelles perspektiver på forældres indbyrdes kontakt	19
Børns fællesskaber – set fra forældres perspektiver	20
Professionelles arbejde med det sociale landskab i skolen og daginstitutionen	22
Forældres syn på sprogets betydning for børns deltagelse i fællesskaber	24
Kort opsamlende om konklusioner.....	27

Tak

En særlig tak de deltagende forældre og professionelle, som gav sig tid til interviews og fortalte om deres oplevede muligheder og barrierer i samarbejder og kontakt mellem familien, skolen og/ daginstitutionen.

Tak til Mary Fonden for økonomisk støtte til projektet. Mary Fonden har ydet én forskningsbevilling til projektet i perioden 2020-2021, og Professionshøjskolen Absalon har også medfinansieret projektet. Professionshøjskolen Absalon er den part, der når frem til projektets forskningsresultater og designer og udfører projektets undersøgelse.

Denne udgivelse er en del af projektets formidlingsmaterialer. For selve projektets forskningsrapport gå til:
www.ucviden.dk/da/projects/muligheder-og-barrierer-i-samarbejde-om-born

Januar 2022

ISBN Nr. 978-87-92717-77-1

Projektets forskningsrapport og formidlingsmaterialer

Der er for projektet udarbejdet en forskningsrapport. Her kan I læse mere om teori, metoder og analyser. I selve rapporten kan I også finde analyser på baggrund af 10 ud af de 17 interviews med forskellige forældre om deres familieliv og børns hverdagsliv i skole og daginstitution, når de har det svært.

På baggrund af rapporten er udarbejdet følgende to formidlingsmaterialer:

Sammenfatningen, som I her sidder med, opsummerer et udsnit af hovedtematikker fra rapporten og de refleksionsspørgsmål, den kan rejse. Refleksionsspørgsmålene lægger op til at drøfte, hvad organiseringer af samarbejde mellem professionelle og forældre hos jer betyder for den indbyrdes kontakt.

Et diskussionsoplæg med dialogkort til professionelle indenfor skole og/ daginstitution (0 – 6 år) og med deres samarbejdspartnere, som inkluderer diskussionsspørgsmål. Spørgsmålene lægger op til en drøftelse om, hvad forældre perspektiver kan tilføre til pædagogisk praksis ved spørgsmål om børns trivsel.

Både rapporten og formidlingsmaterialer kan downloades her;

www.ucviden.dk/da/projects/muligheder-og-barrierer-i-samarbejde-om-børn

Ved spørgsmål vedrørende projektet kan der rettes henvendelse til projektleder Lene S. K. Schmidt: lesc@pha.dk

Introduktion til forskningsprojektet

Dette er en sammenfattende oversigt til forskningsrapporten: "Muligheder og barrierer i samarbejde om børn – når kontakt mellem professionelle og forældre er svært". I selve rapporten belyser vi forældres og professionelles oplevelser af, hvilke muligheder og barrierer der er for at etablere et samarbejde af betydning for børnenes trivsel og udvikling. Dette omfatter især, når familien, skolen eller daginstitutionen (0-6 år) er udfordret i at få og have kontakt med hinanden, og hvor børn er i mistrivsel og har det svært.

I denne sammenfatning gengiver vi primært rapportens tematiske analyser og hovedresultater. Selve forskningsprojektet tager teoretisk afsæt i pædagogiske studier af relationer og samarbejder mellem familie, skole og/ daginstitution, kulturstudier af barndom og forældreskab samt socio-kulturelle og socialpsykologiske tilgange til samme¹. Metodisk er rapporten primært baseret på: a) Kvalitative etnografiske dybdeinterviews med 17 forældre med demografisk spredning² og b) 3 gruppeinterviews og et enkelt interview med 9 professionelle fra hhv. skolefeltet, daginstitutionfeltet (0- 6 år), det socialfaglige felt og frivillige feltet. De interviewede forældre har børn, der trivselsmæssigt har det svært i en længere eller kortere periode. De interviewede forældre har børn i enten skole eller daginstitution eller i begge dele. Børnene fordeler sig både på vuggestue, børnehave, skolens forskellige klassetrin; indskoling, mellemtrin og udskoling. På tværs af skolen og daginstitutionen er der forældre, der gør sig erfaringer med at have børn, som har det svært. Selvom der er forskelle mellem de to institutionelle arenaer, deler forældrene at skulle samarbejde med professionelle om at skabe andre rammer for barnet, så det kan få en bedre hverdag.

Fra rapporten opsummerer vi følgende tematiske analyser:

- Forældreskab og tumult i samarbejdet mellem skole, hjem og daginstitution

¹ Se rapporten og litteraturreferencer her for uddybning under forskningsprojektets hjemmeside under publiceringer, jf. denne udgivelse s. 3 for weblink.

² Alle interviewede er anonymiseret, og der anvendes pseudonymer, inkl. for de professionelle. Se rapportens metodeafsnit for nærmere om udvælgelse og etablering af kontakt til de interviewede mv. Hvert interview er på ca. 1 ½ til 3 ½ times varighed, som i transskriberet form udgør et omfangsrigt empirisk materiale. Familiernes levestandard fordeler sig på 12 forældre fra demografiske områder fra land og by, der er karakteriseret af få socio-økonomiske ressourcer, og 5 forældre der bor i områder, der omfatter andre livsvilkår og/ hverdagsrammer. Denne variation er for analytisk at sikre forældres oplevelser af samarbejde med skole og daginstitution ikke bliver direkte årsagsforklaret med fx deres socio-økonomiske status, men også sættes i forhold til det at være forældre, og at være det til et barn i skole og daginstitution. De fleste af de interviewede forældre er mødre, enkelte har deltaget som fædre. Heraf er to mænd repræsenteret. Dermed bliver forældreskab i interviewmaterialet mere lig moderskab end faderskab. Men da mødre referer til at dele forælderrollen med fædre eller om fraværet af dem, er det omvendt ikke fundet dækkende at omtale det som moderskab. For sproglig variation benyttes forældre ud over mødre og fædre med nævnte nuance og forbehold i mente.

- Familier og sociale forskelle
- Børns trivsel
- Mobning og marginaliserende gruppeprocesser
- Børns fællesskaber
- Sprogets betydning for børns deltagelse

De tematiske analyser er med særlig vægt på forældre perspektiver og omfatter også afsnit med professionelles perspektiver. Det sidste er med afsæt i de nævnte gruppe- og enkeltinterviews med professionelle om, hvordan de i skole, daginstitution, det socialfaglige og frivillige felt arbejder med samarbejder med forældre. Det er professionelle, som fortæller om, hvordan de har oparbejdet en praksis, hvor de har opnået et samarbejde med forældre, som de eller andre ellers finder er svær at få en kontakt med om deres børn. Interviews gør det muligt at sætte analytisk i centrum, hvad de professionelle set fra deres positioner oplever som meningsfulde samarbejder og kontaktformer om børn, og hvad de ikke gør. Hvorimod det ikke giver indblik i deres handlinger i selve praksis.

Der opstår dagligt kulturmøder mellem professionelle og mange forskellige forældre og børn i skoler og daginstitutioner. Kulturmøder forstås her som det, der opstår mellem skolen, familien og/ daginstitutionen, når professionelle, forældre og børn dagligt er sammen, og når der forhandles om hvilke normer og værdier for børns hverdag, som kan gøres gældende. I forlængelse af hver tematisk analyse rejser vi refleksionsspørgsmål, som professionelle kan anvende til at reflektere over muligheder og barrierer i samarbejdet mellem skolen, hjemmet og/ daginstitutionen, og de kontaktformer, der opstår i de daglige møder. Dette kan give professionelle rum for at gentænke skolers og daginstitutioners organiseringer for kontakt mellem professionelle og forældre samt daglige praksisser.

I rapporten peger vi på, der er brug for i højere grad at forstå 'forældresamarbejde' som et relationelt fænomen, og at involvering ikke kun omfatter den ene part, men begge parter. Når professionelle fx oplever, at forældre er svære at opnå kontakt til og få i tale, er det ofte gensidigt i den forstand, at forældrene også oplever det som vanskeligt at være i kontakt med skolen eller daginstitutionen. At forstå hvad de vanskeligheder handler om, giver rapporten indsigt i gennem forældres og professionelles fortællinger om samarbejder og deres oplevede barrierer og handlemuligheder. I sammenfatningen zoomer vi ind på, hvilke institutionelle rammer og relationer, som omgiver forældre og professionelle, når de er i kontakt om, hvordan børn har det. Deriblandt hvad de stiller op, når børn ikke har det godt, og hvilke forhold der kan vanskeliggøre deres kontakt om det.

Analyserne viser, at hvis noget omkring børn udvikler sig svært, kan der institutionelt være en tendens til at rette et fokus på, at problemets kerne og løsning må findes inden i familien og i barnet. Hermed er der en risiko for at overse, hvor tæt forbundet familier og de øvrige arenaer, som børn befinder sig i, er. Rapporten viser, der også er brug for at rette blikket ud mod de institutionelle rammer og sammenhænge, som børn og deres forældre befinder sig i og skal navigere i. Dette omfatter også de variationer af livsvilkår, der er for familier.

Tematiske udsnit af analyser fra rapporten

I Danmark udgør familien, skolen og/ daginstitutionen forskellige dele af børns liv, mens de voksne mest er sammen med børnene i én af de sammenhænge. Forældre og professionelle er indbyrdes afhængige af hinanden for at kunne yde omsorg for barnet i den kontekst, som de selv er sammen med det i. De to første, sammenfattende udsnit af tematiske analyser fra rapporten giver overordnet set et indblik i de livssituationer, som kendetegner de familier, som har været interviewet i projektet. Dette omfatter problemstillinger, som må adresseres samfundsmæssigt og pædagogisk og ikke kun som problemstillinger, der peger ind i familien eller på det enkelte barn. At problematikkerne har en samfundsmæssig karakter omfatter fx at medtænke, hvad der kendetegner vilkår for familie- og børnelivet, når der er økonomisk knaphed. Det er problemstillinger, der samtidig peger langt ud over den enkelte skole eller den enkelte daginstitution.

De næste, sammenfattende udsnit af analyser fra rapporten veksler mellem forældres og professionelles perspektiver på tematikker såsom: tillidsrelationer, børns trivsel, mobbeprocesser og marginaliserende gruppedynamikker, skolens og daginstitutionens sociale landskaber og børnefællesskaber samt sprogets betydning for børns deltagelse i fællesskaber. De professionelle, der interviewes, er ikke fra de interviewedes forældres skoler og daginstitutioner, med mindre der er tilsagn fra begge parter dertil. De interviewede forældre har børn i forskellige skoler og daginstitutioner. Dette giver tilsammen et empirisk materiale, der på tværs af udvalget af professionelle og forældre skaber indblik i barrierer og muligheder for samarbejde mellem skole, hjem og/ daginstitution set fra forskellige positioner. Dette sker samtidig uden, at det bliver indbyrdes stedbundne fortællinger, hvor de interviewede på individniveau vil kunne genkende hinanden og eksempelvis i forhold til samarbejder få udleveret sårbare udsagn.

Forældreskab og tumult i samarbejdet mellem skole, hjem og daginstitution

Ved de familievanskeligheder der opstår, når et barn har det svært, skabes en række forstyrrelser af hverdagslivet eller ligefrem opløsning af dens orden. Flere interviews af forældrene er præget af tumultariske og springende fortællinger, der bryder med kulturelle idealer og forestillinger om linearitet i forældreskab, familieliv og børnenes livsforløb. I stedet betegner forældre deres børns hverdag med ord som "presset", "udfordret", "uforudsigelig", "svær", "vanskelig", "opbrudt", "svært at få til at hænge sammen". Det er vel og mærke ikke børnene, som de betegner således, men de møder og processer der opstår med skolen, daginstitutionen og

evt. andre institutioner, når de forsøger at afklare, hvordan barnet kan få en bedre hverdag.

Hvad de interviewede forældre fortæller om, de oplever som svært for barnet i mødet med skolen og daginstitutionen har en spændvidde. Det spænder fra børn, der holdes udenfor børnefællesskaber, eller som har sparsomt med venner, børn som har en sproglig og social ageren, som vækker bekymring, at de som forældre ser et barn som mistrives, men de professionelle ikke gør, at have børn som er kede af at gå i børnehave og skole til børn med egentlig skolevægring og selvskadende tanker og -forsøg. Der er også børn, der er i en skole og daginstitution, hvor de er i en venteposition om, hvorvidt rammesætningen omkring dem skal ændres til et andet tilbud end det almene, og/ eller om de har brug for støtte til at være der eller ikke. Et fællestræk er, at det ofte er flere problemstillinger på én gang, der opstår i mødet mellem skolen, familien og/ daginstitutionen, og som også kan forstærke hinanden.

Det er forældre, der fortæller, de er i mere hyppig kontakt med professionelle end andre forældre om, hvordan deres barn i skolen eller daginstitutionen kan få en hverdag, hvor de har det bedre. Forældrene bruger mange kræfter på at få kontakt til skolen og daginstitutionen og deltage i møder og forsøge på anden vis at få mere viden om, hvad der sker i barnets skoleliv eller institutionsliv. De oplever, det som ressource- og energikrævende at få og opretholde kontakt med de rette professionelle, og at det tumultariske ofte opstår i denne kontakt.

I forældrenes fortællinger er der mange beretninger om forsøg på at få den rette hjælp og støtte til børnene. De kan her være i kontakt med offentlige myndigheder og forvaltninger blandt andet om underretninger. En underretning er i endnu højere grad end tidligere blevet en forudsætning for professionelle og forældre for at kunne søge om fx (tvær)faglige og økonomiske ressourcer, når et barn ikke har det godt. Samtidig kan netop underretningen udfordre at opretholde tilliden til hinanden. Forældrene oplever det som opslidende kampe og forhandlinger at få den rette hjælp og støtte, og også som noget der kan rejse spørgsmål om, de er 'gode nok' som forældre.

Refleksionsspørgsmål:

Hvis forældre oplever det som tumultarisk, at deres barn har det svært - hvordan kan samarbejde og kontaktformer organiseres på måder, der forsøger ikke at forstærke den oplevelse?

Hvad er medvirkende til, at forældre kan opleve det som svært at hitte rede i, hvad et samarbejde går ud på? Fx hvor mange professionelle og offentlige institutioner er forældrene i kontakt med og om hvad?

Hvis forældre er svære at komme i kontakt med, hvordan kan det forstås i forhold til andre aspekter end forældrene og barnet selv?

Familier og sociale forskelle – økonomisk knaphed

Der er store og små forskelle i hvilke muligheder og barrierer forældre oplever, der er i samarbejde og kontakt med skolen og daginstitutionen om deres børns trivsel og udvikling. Skolen, børnehaven og vuggestuen er ikke (klasse)neutrale arenaer, og forældre er en sammensat gruppe med forskellig socio-økonomisk status, køn, etnicitet, alder etc. Der er forældre, som er mere på "hjemmebane" i skole og daginstitution i forhold til at kommunikere på måder, der anerkendes, fordi skole og daginstitution bygger på netop den viden og de værdier, som de selv repræsenterer. I idealer for samarbejdet ses forældre ofte som en ensartet gruppe, der dannet ud fra 'middelklasse' normer om, hvad der ses som ressourcer hos forældre eller ej. Det er idealer, som afspejler magtforhold i samfundet, der handler om sociale forskelle og uligheder, som utilsigtet også (gen)skabes i skolen og daginstitutionen. Det kan være udfordrende for forældre med en anden baggrund at finde en legitim plads i samarbejdet, der giver reel indflydelse på deres børns skoleliv eller institutionsliv.

Blandt de interviewede er der forældre, som fortæller om at opleve materiel knaphed og være økonomisk trængt i hverdagen, og hvordan de oplever mødet med skolen og daginstitutionen under disse vilkår. En mor til Sandra, der går i børnehave, fortæller, at hun foretrækker at spørge sin egen mor om råd fremfor pædagoger i datterens børnehave. Herom fortæller hun:

Det gør jeg ikke. Jo, en enkelt fra børnehaven, men ellers så holder jeg mig lidt tilbage. Delagtiggør ikke rigtig dem i så meget, fordi at jeg føler lidt, at de har én opfattelse af, hvem jeg er, eller vores livsstil, eller hvad man skal sige.

Der er forældre, som vi har interviewet, som fortæller, hvordan de, ud over at deres barn har det svært, er ramt af økonomisk knaphed. Når de fortæller om, hvordan de håndterer den økonomiske knaphed, spænder det over 'at skralde', købe brugt og ikke eje nyt, at få økonomisk hjælp fra familiemedlemmer til klare dagligdagens udgifter, købe på afbetaling til at søge økonomisk støtte ved sociale organisationer. Kendetegnende er, at det er familier, der som et hverdagsvilkår er udfordret af at sikre "mad på bordet", og at de fortæller om, at "sælge ud" af det de har for "at betale regninger". De vælger familieaktiviteter som "ikke koster noget"

og udvikler alternativer som fx at skralde for, hvordan der kan "lægges til side" til noget af det "som andre børn får", eller "som de aldrig selv fik som barn" (fx ferie). Hvorvidt de søger råd og viden andre steder end i skole og daginstitution kan bl.a. ses i relation til, hvordan de oplever, at de professionelle ser på deres livs- og grundvilkår.

Social ulighed kan ikke kun forstås som noget, der bliver til i mødet mellem skolen, familien og/ daginstitutionen. Ulighed er ikke kun resultat af professionelles praksis eller forældres klasse-mæssige tilhørsforhold eller individuelle formåen. Her må medtænkes de samfundsdynamikker og sociale forhold, der virker ind i børneinstitutionerne i stedet for kun at forsøge at forandre forældrene. Hvis forældre, i skolen og daginstitutionen bliver forsøgt involveret på ensartet vis, risikerer de, at få ulige betingelser for at deltage i samarbejdet og kontakten. Problemstillingen om ulighed handler snarere om, at institutionelle krav, forventninger og normer om, hvordan forældre bør indgå i et samarbejde, og hvordan børnene og de bør tilpasse sig dette, ofte er indforståede. Der sættes ofte kun i mindre grad spørgsmålstegn derved, og de forældre, der gør det, risikerer at blive set på som mindre 'samarbejdsorienteret' eller 'ressourcesvage'.

Der er samtidig ikke en entydig sammenhæng mellem en families økonomiske trængte situation, og at et barn har det svært. Blandt de interviewede forældre til børn, der har det svært, er der også interviewet forældre, der ikke er økonomisk trængt. Deres udsagn lyder fx; "Vi har ikke økonomiske udfordringer", "vi tjener nok", "økonomi fylder ikke i hverdagen", "vi har begge to gode indtjening og har et hus", "vi bor billigt til leje i et rækkehus tæt på vandet, og det giver en stor frihed". Det er forældre, som har økonomiske midler til fx at søge orlov, gå ned i arbejdstid, leve for en indkomst, sælge bilen og/ tilkøbe familie- og forælderådgivning og privat hjælp, mens de andre forældre ikke har den mulighed.

På den måde viser rapporten, at forældre er forskelligt stillede – bl.a. i forhold til, at få rådgivning til det, som de oplever som svært, når deres barn ikke trives. Hvor de sidste forældre kan tilkøbe hjælp - og spørge om hjælp - uden at det rejser spørgsmål ved, om de kan "løfte" forældreopgaven, kan det for de første forældre, der må spørge om hjælp i det offentlige, koste på tilliden til, hvor "ressourcefuld" eller "stabil" familien er.

Refleksionsspørgsmål:

Hvilke former for samarbejde og kontakt er der i mellem familie, skole og/ daginstitution hos jer lagt op til at have om, hvordan børn har det?

Hvilke forældre og børn tilgodeser de samarbejds- og kontaktformer? Hvilke forældre og børn eventuelt overser eller underkender det?

Hvis det, at et barn har det svært i skolen og daginstitutionen, bliver forstået ud fra hvilken familie baggrund det har – hvilke andre forståelser og pædagogiske perspektiver kan så anlægges? Hvad betyder det perspektivskifte for, hvad det er muligt at få øje på og gøre?

Børns trivsel – hvordan, forældre oplever, deres børn har det

Trivsel forstås i rapporten som et socialt, dynamisk og kontekstuel fænomen, der skabes mellem mennesker, og hvordan børn har det må ses i sammenhæng med det sociale og kulturelle miljø, som de deltager i. Børns trivsel kan se ganske forskellig ud, afhængigt af hvem der ser og oplever barnet, og i hvilke kontekster de gør det. Børn kan få det midlertidigt eller langvarigt svært. Hvornår det enkelte barn har det godt eller ikke har det godt afhænger af den specifikke kontekst, vilkår og situation, som det er i. Børns trivsel må forstås i relation til et bredere socialt liv og de relationer, som der dannes med øvrige institutioner og sfærer. Forældrene er ofte ikke en direkte del af børnenes skoledag, børnehaveliv og vuggestueliv, sådan som professionelle er det. Når et barn ikke har det godt, kan det for forældre opleves som vanskeligt, hvis de forventes, at løse problemstillinger der opstår i skolen eller daginstitutionen, når de ikke selv er der.

Trivsel sættes i skolen og daginstitutionen ofte lig med positive følelser som, at et barn er glad og afstemt med de rammer, det indgår i. For forældre handler det imidlertid også om, hvorvidt de har en oplevelse af at kunne påvirke de rammer, som barnet er i, og om de har oplevet, at deres perspektiver på, hvordan barnet har det, bliver inddraget. Flere forældre fortæller om mindre eller større modsætningsforhold mellem, hvordan professionelle oplever barnet i skolen eller daginstitutionen, og de måder de ser barnet derhjemme.

Et forældrepar til Jens, der går i skole i indskolingen, fortæller:

.. det er sådan et kendetegn hele vejen igennem, at pædagoger og lærere ikke ser den samme dreng, som vi ser.

Forældrene gør mange forsøg på det at skabe kontakt og lydhørhed hos skole eller daginstitution om, hvordan de oplever deres barn. De indgår også i møder, hvor de oplever "der er meget snak". Forældrene er det et krævende forhandlings- og følelsesarbejde, hvor de gør sig mange overvejelser om, hvordan de bedst kan gribe det an. For nogle forældre er det så svært gennemsigtigt, hvordan de skal

gribe samarbejde og kontakt med skolen og daginstitutionen an, at de søger sparing andre steder om netop det. Jo mindre forældre oplever, at det, de fortæller, får reel indflydelse på det, der foregår i skolen eller daginstitutionen, jo mere bliver de i tvivl om, hvad de og andre kan stille op for, at børnene kan få det godt (nok) igen. De interviewede forældre lægger her især også vægt på, hvordan de oplever professionelles samspils- og kontaktformer – fx deres måder at sige og betone ord, lyde, ansigtsmimik og andre kropslige udtryksformer i bestemte situationer.

Rapportens analyser viser, at forældre inddrager faglig viden og ressourcer i deres forhandlinger med de professionelle om, "hvad der er problemet, og hvad der bør gøres. Et eksempel på det er, når et forældrepar til drengen Jens i deres møde med skolen inddrager en sanseprofil i spørgsmål om, hvilke daglige rammer i skolen han behøver, og de også selv inviterer en pædagogisk konsulent fra den kommunale forvaltning med på mødet. Et andet eksempel er, når moren til Signe, der har en ressourceplads i en børnehave, bringer et kompetencehjul ind i forhandlinger om, hvorvidt hendes datters skolestart skal udskydes eller ej. Eller Johans mor, der kontakter sundhedsvæsenet, da skolen først ikke er lydhør overfor hans motoriske udfordringer. Forældrene forsøger således at være mulighedsskabende, kontakt- og vidensøgende i andet regi på de felter, hvor de ikke oplever sig imødegået i skolen eller daginstitutionen.

Forældre fordeler deres tillid til professionelle i skolen, daginstitutionen og/ andre institutioner forskelligt, når det handler om spørgsmål om, hvordan deres børn har det. Analyserne i rapporten viser, at forældres oplevelser af anerkendelse og underkendelse af dem spiller en central rolle ind i samarbejdsrelationerne med de professionelle. Forældre forhandler om deres barns trivsel fra ret forskellige positioner, hvor det grundlæggende er forskelligt, om de oplever, at der stilles spørgsmål til deres 'forældrekompetence' og dermed, om de er usikre på, hvad de bør sige og gøre i mødet med de professionelle. For nogle forældre følger der en oplevelse af, at blive kategoriseret som en dårlig mor. Det er oplevelser, der kan forstærkes, når de professionelle som led i at søge om faglige ressourcer eller økonomisk støtte laver underretninger i forhold til et barns trivsel og udvikling. Her ser det ud til at underretninger som vej til hjælp til børn og familier kan have utilsigtede konsekvenser, hvor forældre kan blive usikre på, hvordan de vurderes som forældre. Det kan medvirke til, forældre bliver i tvivl om, hvad der i kontakten med professionelle sker rundt omkring barnet og dem. Og det kan forstærke den tumult i familielivet, der kan opstå, når et barn har det svært. For nogle kan det betyde, at de begrænser kontakten til få professionelle, eller at de trækker sig fra samarbejdet, selvom hensigten med underretningen er helt anderledes.

Refleksionsspørgsmål:

Hvad betyder det for tillidsrelationer, at forældre kan opleve, at de vurderes for om de er gode nok forældre, når deres børn er i mistrivsel? Hvordan følger I op på møder med forældre hos jer?

Hvordan er jeres muligheder for at være i kontakt med forældre om forskellige børns trivsel i hverdagen, når der opstår noget, der er svært? Og hvis der bliver behov for at inddrage andre instanser?

Hvad gør I, når forældre selv opsøger jer for at høre, hvad der sker rundt omkring barnet, når der er noget som er svært? Og hvordan er betingelserne for at følge op på den kontakt?

Tillidsrelationer til forældre - set fra professionelles perspektiv som grundlag for kontakt om børn

For de interviewede professionelle er det helt grundlæggende, at de i forhold til den pædagogiske praksis, der udfolder sig dagligt i skolen eller daginstitutionen søger at etablere en tillidsbaseret og relationel kontakt til forældrene om børns trivsel. At forældre får viden om, hvordan børnene har det, og at de som en pædagog siger "ved at de kan li' deres barn" er en grundlæggende værdi for arbejdet, som de professionelle beretter om.

Samarbejdet med forældre om børns trivsel foregår på mange forskellige måder, hvor de professionelle fortæller om, hvordan de søger at sikre og udbygge kontakten til familierne. Her er der stor forskel på, hvordan det gribes an i daginstitutionen og skolen, og hvordan vilkårene er for hvilke former for kontakt med forældrene, der er i de to kontekster. I daginstitutioner kommer forældrene mere i institutionen og møder personalet. Dette adskiller sig fra skolen, hvor de daglige møder mellem de professionelle og forældre må planlægges mere. Det skaber forskellige vilkår for samarbejdets relationelle karakter.

Den digitale kommunikation i både skole og daginstitution kan også skabe muligheder og barrierer i samarbejde mellem professionelle og forældre om børns trivsel, når de dagligt udveksler informationer. De professionelle peger på, at der er brug for opmærksomhed og refleksion over, hvornår og hvordan den øgede digitale kommunikation skaber ulige betingelser for forældre i kontakten med skole eller daginstitution. I daginstitutionen Firkløveren fortæller lederen og pædagogen om, at de ud over digital kommunikation foretager det, de kalder for omsorgsopkald til forældrene. Det er en praksis, som de har udviklet, da de fandt, at der er forældre i deres daginstitution, som har behov for en anden type kontakt, som er

mundtlig båret. Under Covid19 nedlukning systematiserede de omsorgsopkaldene, så de var i kontakt med alle børnenes forældre for at høre, hvordan det stod til, og hvordan de havde det.

Lederen og pædagogen fortæller følgende:

Vi kan ringe til dem og bare sige 'Hov, hvordan går det egentlig'? Vi laver en del af det, der hedder omsorgsopkald, også til forældre.. Det er rart for forældrene, at man kan mærke omsorg. Men vi gør jo hele tiden, det vi gør fordi, at vores tanke er, at det i sidste ende kommer barnets trivsel til gode

Den type kontakt, der opstår i opkaldene kan fx omfatte, hvordan familien eller barnet har det, ligesom det kan også omfatte at give beskeder om barnets behov for skiftetøj, eller høre om de kommer til det næste sociale arrangement i institutionen. Det giver indblik i en pædagogisk afsøgning af at forsøge at forstå, hvordan de institutionelle logikker ikke er åbenlyse eller meningsfulde for alle forældre og børn. I de typer opkald fortæller professionelle fx også om at opdage, at der er forældre, som holder sig tilbage med at komme til institutionens arrangementer, fordi de oplever at stå udenfor fællesskabet. I kontakten fortæller de forældrene, at de kan sidde sammen med dem, og introducerer dem for andre forældre, hvis de ønsker det.

Professionelle i skoler og daginstitutioner arbejder også med at gradbøje institutionelle forventninger til forældre og børn i 'sociale nødsituationer'. Eksempelvis kan det bestå af, at en lærer eller en pædagog henter et barn om morgenen. Herom siger afdelingslederen på Magnoliaskolen:

Nogle gange har vi også gjort det, i perioder, hvis der er behov for at vi går over og henter nogle elever hjemmefra, hvis deres forældre ikke kan overskue det i en periode. Så går vi faktisk selv ind og henter ressourcer inde på skolen og henter eleverne.

Noget tilsvarende fortæller lederen og pædagogen i Firkløveren om, at de også undtagelsesvist gør i deres daginstitution, hvis fx forældrene langvarigt eller midlertidigt er syge, og de finder at en vekslen mellem hjemmet og daginstitutionens miljøet er bedre for barnet end alene at opholde sig i hjemmet. På den vis arbejder de professionelle med kontakten med forældrene som noget, der ikke er statisk og som kan omfatte undtagelser, og hvor der forsøges skabt mulighedsbetingelser ved at arbejde dermed. Her arbejder professionelle både med at tilpasse forældre

og børn til institutionslogikker, men til dels også at forsøge at tilpasse sig forældrene og børnene således, at det ikke kun er dem, der skal tilpasse sig institutionerne.

Det sidste omfatter, at de professionelle bevæger sig i en balance mellem magt og normalisering på måder, hvor de tilstræber, at familierne ikke oplever den opsøgende kontakt som tvang og kontrol. De beskriver også et krydsfelt mellem at være professionel og ikke at blive for privat med forældrene, og samtidig at skabe nærvær og at komme "tæt på" dem, fordi det vurderes at være til gavn for børnenes trivsel og udvikling. Dette kan også omfatte pædagoger eller skolevejledere aftaler med familierne at komme på besøg i hjemmet, og de klassiske sondringer mellem offentlig og privat, som fx socialrådgivere og frivillige bevæger sig på tværs af, gør de således også.

Refleksionsspørgsmål:

Hvilke muligheder og udfordringer giver den øgede digitale kommunikation i samarbejdet mellem forældre og professionelle hos jer?

Hvordan håndterer I, at det for nogle forældre kan være vanskeligt, at orientere sig i informationsmængden?

Hvad gør I, når børn og familier er i en 'social nødsituation'? Og hvordan arbejder I den type situationer med kontakten til familier om deres børns trivsel?

Professionelles perspektiver på at (gen)skabe rum for forældres deltagelse, når der opstår noget svært omkring barnet

De interviewede professionelle bevæger sig ofte på tværs af fx pædagogiske, socialfaglige og/ frivillige felter og det, de kalder systemer. Der kan for professionelle og forældre være socialt lang afstand til de systemer, som de forsøger at komme i forbindelse med, når der opstår noget svært rundt omkring et barn. De interviewede professionelle er optagede af at mindske den afstand, som del af deres arbejde. Fx forsøger de at hjælpe forældre til at navigere i komplekse hjælpesystemer eller ved at have en tættere og hyppigere kontakt med forældrene.

I skoler og daginstitutioner afholder professionelle møder med forældre. Det er møder, der også kan omfatte professionelle med anden fagprofessionel viden og adgang til hjælpesystemer. De professionelle fremhæver, at eksempelvis netværksmøder med flere professionelle på en gang kan virke massive og overvældende for forældre at skulle deltage i, som også er forskningsmæssig kendt viden.

Som en socialrådgiver udtrykker det, kan det være overvældende som forældre "at sidde og høre om dit barn, dit barn blive dissekeret af 5 mennesker". Mens afdelingslederen fra en skole siger, at nogle forældre kan "blive overrumplet". Fx kan det komme til udtryk, når de i kontakt med forældre erfarer, hvor mange tanker de gør sig om et mødes formål, om hvem der er med på møderne, og om hvordan de selv får fortalt det, de gerne vil, om de rammer der omgiver barnet, og hvordan barnet har det. Eller når de er i tvivl om, hvad mødet egentlig skal handle om. Eller de bagefter et møde er i tvivl om, hvad der er blevet sagt og besluttet på det. Herom siger en skolevejleder fra Anemoneskolen:

Så har jeg faktisk ringet til forældrene efter mødet og har sagt 'Hey, ved I faktisk, hvad vi har talt om'? Så siger forældrene 'Nej'. 'Ved I hvad det betyder nu det samtykke, som I har givet?' Så siger de: 'Nej'.

Det er oplevelser som disse, der får professionelle til at forsøge at skabe andre rum, der søger at give mere og anden plads til forældres deltagelse, perspektiver og spørgsmål på møder såvel som imellem dem. Her fordeler de professionelle opgaver mellem sig; nogle der udfører mødet, og andre der følger op og "oversætter" for forældre. En skolevejleder og inklusionspædagog fra skolefeltet fortæller fx om, at de har haft som rolle og opgave at være forældrenes 'part' eller 'bisidder' på møderne, og være i kontakt med dem før, under og efter møderne. Her balancerer de professionelle mellem skolen som dagsordenssættende for et møde og at sikre forældrenes reelle deltagelse og samtidig at forsøge at få indtryk af, hvad forældrene får ud af møderne.

Når forældre har brug for kompenserende partnere og bisiddere fra professionelle, der er ansat på selv samme skole, kan det pege på, at der i det samlede børnefelt kan være behov for at se på de institutionelle rammer og organiseringer for de typer møder. Omvendt kan det ses, som professionelles forsøg på i det institutionelle netværk, der ofte udspændes omkring forældre til børn, at tage højde for magtforhold og dynamikker i rummet. Her lægger de professionelle vægt på, at forældre ikke kun skal høres ved at tildele taletid til hver deltager, men også at det, de siger, får reel indflydelse.

Den opsøgende socialrådgiver og koordinatoren for frivillige arbejder på at (gen)skabe tillidsrelationer, når forældres tillid til den kommunale forvaltning, skolen eller daginstitutionen er svækket. Hhv. koordinatoren for frivillige fra en NGO og den opsøgende familierådgiver fortæller begge om, at de ind imellem deltager som bisidder til møder med skolen eller daginstitutionen, som forældrene deltager

i. De har ikke helt så tæt en tilknytning til og/ forankring på skoler og daginstitutioner som de, der er ansat derved. De har således erfaret, at det kan være en hjælp for forældre, at de er med. De forsøger at bistå forældrene med at få rejst de spørgsmål og de perspektiver, som de har, og at afkode hvad der foregår.

Endelig peger de professionelle i forhold til ventetider og langstrakte forløb, når der søges om faglig ekspertise og økonomisk støtte, også på, at der er nogle forældre, som "ringer og går andre veje", "virkelig er på", "lægger pres på, mens at der er andre forældre, der ikke har de muligheder. De professionelle er bekymrede for, at det sætter børnene ulige. Her finder de, at der i de tilfælde er børn, som mangler "mennesker – fagpersoner - der kan komme børnene til hjælp, så de kan komme hurtigere igennem systemet og få den hjælp, de har brug for".

Refleksionsspørgsmål:

Hvordan arbejder I med, at forældre på møder får indflydelse på dem, og der er plads til forskellige synspunkter?

Hvordan organiseres møder, så det bliver muligt for forældre, at få indblik i hvad der pædagogisk og dagligt foregår rundt om børnene?

Mobbeprocesser og marginaliserende gruppedynamikker – genfortalt af forældre

Mobning blandt børn finder sted både i skolen og i daginstitutionen – selvom der kan være en tendens til at antage, at det ikke sker i børns tidlige år. Mobning forstås i rapporten indenfor en socio-kulturel tilgang som et socialt, psykologisk og institutionelt forankret fænomen. Det vil sige, at mobning er et fænomen, der præges af sociale arenaer og udspilles i lokale kontekster. Mobning og mobbeprocesser kan fremmes eller hæmmes af omgivelsernes håndtering af børns forskelligheder og omgivelsernes måder at skabe fællesskaber på. Fællesskaber kan i skolen, daginstitutionen og fritiden også foregå online. Mobbeprocesser er en del af sociale gruppedynamikker, der omfatter en ekstrem form for eksklusion og udstødelse, hvor der er børn som holdes udenfor det dominerende fællesskab.

En mor til Magnus, der går i skole i indskoling, fortæller:

Jamen, jeg synes ikke, at de har nok fokus på det. Altså, det bliver mere sådan noget (), altså der burde være en skrap lærer, der på et forældremøde gav os sådan en dundertale, hvor man sagde 'Sådan og sådan' skal I gøre og vide (). Og 'bum og bum og bum' og ligesom fik tegnet det op og sådan noget. Der er det mere, de forældre, hvor

de har nogle børn, der er kede af det, og som kommer med et lille pip, og så sidder resten måske og tænker 'Nå, hmm, godt det ikke var mit barn'.

Magnus mors oplevelse, at skolen ikke gør nok eller har redskaber til at håndtere mobning, er en oplevelse, som går igen i interviews med de forældre, der har børn, som har det tæt inde på livet. I rapporten belyses forældres beretninger om deres oplevelser af de institutionelle rammer for samarbejdet med de professionelle og for børnenes institutionsliv, når deres børn ekskluderes og marginaliseres i en forstærket grad. Det er processer, som er smertelige og ressourcekrævende for forældrene at være i, og de støder ind i mange barrierer, når de forsøger at hjælpe deres børn. Fælles for forældrene er, at de forsøger at indlede en dialog med børnehaven og/ skolen om "hvad der er problemet". Forældrene oplever imidlertid på forskellig vis at stå uden megen hjælp fra skole og daginstitution om selve 'problemløsningen'. De oplever ofte, at der kan være langt mellem mobbepolitikken på papiret og mobbepolitikken i praksis. Den praksis, forældrene beretter om, er en praksis, hvor problemerne ofte individualiseres og dermed bliver gjort til forældres og børns eget ansvar.

Forældrene forsøger på forskellige måder, at få deres barn ind i et børnefælleskab, når de oplever, at deres børn er i periferien af fællesskaberne eller helt er udelukket fra dem. Det gør de fx ved at forsøge at få legeaftaler i stand, opsøge de andre forældre eller som tilflyttere til et nyt område at tilmelde barnet til fritidsaktiviteter, hvor der er klassekammerater. Det er langt fra altid, at det lykkes, og når det ikke gør det, oplever de, at det kan være med til yderligere at forstærke socialt ekskluderende processer for barnet og dem selv.

I rapportens analyser er der eksempler på forløb, hvor børn, ifølge forældrene, har været udsat for mobbeprocesser og marginaliserende gruppedynamikker. Her er der gennemgående en oplevelse af afmagt hos forældrene, hvor det er vanskeligt for dem at se, hvad der gøres i skolen og/ daginstitution for at gribe ind i og ændre de processer og dynamikker. Det er processer og dynamikker, som de af egen kraft ikke kan vriste barnet og dem selv ud af, selvom de forsøger.

Refleksionsspørgsmål:

Hvordan er sammenhængen mellem mobbepolitikker på papiret og forebyggelse af samme i praksis hos jer? Hvad kan gøres organisatorisk for at mindske og modvirke mobning og marginaliserende gruppedynamikker?

Hvordan kan der arbejdes med et blik for mobning og marginaliserende gruppedynamikker som sociale processer mere end et individfokus på enkelte børn? Fx hvilke ekskluderende normer og værdier er der i skolen/daginstitutionen og dynamikker i børne- og forældregrupper, som gør, at et barn "skiller sig ud"?

Professionelles perspektiver på forældres indbyrdes kontakt

De interviewede professionelle fra skole- og daginstitutionens feltet deres opmærksomhed rettet mod, at der i forhold til ekskluderende gruppedynamikker blandt børn også er nogle forældre, som står udenfor selve forældregruppen. Dette, oplever de, kalder på et behov for i højere grad at forsøge at omskabe rammer og indhold for deres egne arrangementer i ønsket om, at flere og forskellige forældre deltager. De fortæller, at der både kan forekomme ekskluderende gruppedynamikker i forældregrupper såvel som i de institutionelle rammer.

Skolevejleder fra Anemoneskolen fortæller følgende om, at de har arbejdet med at skabe andre rammer for forældremøder:

Altså, det var noget, der var inde i klassen. Fx enten en lille succes eller en udfordring, der var inde i klassen, hvor vi tog den op med forældrene til en diskussion over noget fælles madlavning. Fx så vi placerede, vi dannede nogle grupper af forældre, hvor vi tog nogle emner op i grupperne, samtidig med at vi lavede noget andet praktisk. Og det har faktisk givet rigtig gode dialoger i gang inde i forældregruppen og feedback fra forældrene, at de synes, det var en god måde at køre de der forældremøder på.

De professionelle har på forskellig vis arbejdet med at forsøge at gentænke rammer og indhold for forældre arrangementer, og de måder, forældre opfordres og forventes at samles og engagere sig. I skolevejlederens eksempel forsøger de at arbejde med flere mulige deltagelsesformer: der er både forældre, der kan sige noget, og forældre der kan gøre noget, eller både-og. Det er stadig skolen, der er rammesættende om dagsorden, omvendt kunne der også arbejdes med, at forældrene foreslog de emner, der skulle tages op.

I relationer mellem skole, familie og/ daginstitution ses groft optegnet ofte to forskellige modpoler: a) Skoler og daginstitutioner, der overlader det til forældre alene og indbyrdes at løse problemstillinger, og b) Professionelle, der går helt tæt på forældrenes konflikter og uoverensstemmelser og forsøger at skabe løsninger. Begge tilgange omfatter magtdynamikker og dilemmaer og problemstillinger. Hvor det første kan give forældre en oplevelse af at stå alene med problemstillin-

gen, kan det andet forstærke, at forældre tillægges et ansvar for noget, der foregår i skolen / daginstitutionen, uden at de selv er til stede der, og det derfor opleves som svært at stille noget op.

Refleksionsspørgsmål:

Hvilke muligheder for deltagelse kendetegner jeres arrangementer, når forældre forventes at tage del i dem?

Hvad gør I, hvis I oplever, at der blandt kollegaer, forældre og/ andre børn opstår negativt ladede kategorier om et bestemt barn og dets forældre?

Børns fællesskaber – set fra forældres perspektiver

I rapporten belyses forældrenes oplevelser af, hvad børnefællesskaber betyder for deres børns trivsel og tryghed. Børns fællesskaber omfatter, hvad børn foretager sig sammen, og hvad børnenes egne perspektiver på det, de oplever, gør og siger med andre børn, betyder for dem. Skoleklassen og daginstitutionens børnegrupper udgør hver et fællesskab, som er sammensat af andre end børnene selv. Børnene skal indgå i ugedage med voksnes skemaer, planlægning, struktureringer og samarbejde – og i samspil med de vilkår lever de et børneliv. Selv når børn har samspil med andre børn, der kan se ud som adskilt fra de voksnes sfære, interagerer de med dem. For børn er der forventninger om fx, hvordan du er en god kammerat, hvordan du som barn indgår i samtale med voksne og taler med andre børn og til dem. Det børn siger og gør må forstås i sammenhæng med, hvad voksne siger og gør.

De forventninger, der er til børn i skoler og daginstitutioner, støder tilbagevendende sammen med, hvad børnene selv udser sig de gerne vil, og det som de oplever. Både professionelle og forældre forsøger at håndtere den type sammenstød og modsætningsforhold i børnenes liv; fx ved løbende at forsøge at både afstemme og afbøde for institutionslivets mere anonyme krav. For forældre handler det om at forsøge at forstå, hvad deres børn "slår sig på" i disse sammenstød og modsætningsforhold i en institutionshverdag, som de selv ofte ikke er fysisk til stede i. Det har stor betydning for forældre, om de har en oplevelse af at kunne komme i kontakt med professionelle om barnets adgang til og mulighed for deltagelse i børnefællesskaberne.

Moren til Lukas, der går i skole i indskoling, fortæller om, hvordan det kan være vanskeligt at få indsigt i, hvordan hans skoledag har været:

Altså, hvordan er dagen gået, er der sket noget. Altså, fordi Lukas siger jo ingenting (..) Og det skrev jeg til lærerne om, vi ikke kunne få at vide, når der var sket noget. Sådan så vi havde en bedre mulighed for at snakke med Lukas om det. 'Jo jo det skulle vi nok'. Altså, det er sådan noget, vi skal sige igen og igen ikke? Men vi får ikke rigtig noget at vide.

Forældrene forsøger hele tiden at danne sig en fornemmelse for, hvordan deres børn har det i de institutioner og fællesskaber, hvor de ikke selv er til stede. Når børn har det svært, ser det ud til, at forældres opmærksomhed på barnets deltagelsesmuligheder i fællesskaberne forstærkes. De arbejder på, at gøre de professionelle opmærksomme på det, som de er bekymret over i forhold til børnenes små eller manglende deltagelsesmuligheder i fællesskaberne. De er optagede af og opmærksomme på, hvad det betyder for deres barn, hvorvidt det har adgang til fællesskaber, og hvilken plads det har i fællesskaberne.

I rapporten ses hvordan de professionelle og forældre både har samordnede praksisser, som understøtter børns adgang til deltagelse i børnefællesskaber, samt konfliktuelle forhandlinger om, hvad der kan understøtte børns adgang til deltagelse i børnefællesskaber. Af forældrenes fortællinger kan ses, at børns fællesskaber er under indflydelse af voksnes styring og prioriteringer. Men børn forhandler også i gruppeprocesser indbyrdes om deres interesser og positioner (fx Gaming, fodbold eller køn). Det kan ske på måder, steder og tidspunkter, som voksne ikke har lige så nem adgang til at regulere. Forældrenes fortællinger giver indblik i et pædagogisk paradoks: Børns fællesskaber er ofte rammesat af voksne, og samtidig kan det grundlæggende være vanskeligt for forældre (og andre voksne) at få indflydelse på de fællesskaber og fuldt ud forstå hvad der sker i dem.

Moren til Lukas, der går i skole, fortæller:

Jamen det betyder, det er hele tiden mig, der skal lave legeaftaler. Der er ikke nogen, der ringer til os og spørger om legeaftaler. Hun siger desuden senere: "Altså, forældrene taler ikke jævnlige hinanden. Det er kun de der obligatoriske forældremøder ikke? Jeg tror måske, der er tre forældrepar i Lukas klasse, der synes, at de der legegrupper er en god idé. Resten gider dem ikke. Og det præger jo så også (), ja at det ikke rigtig kommer til at fungere.

I rapporten viser vi, at forældre forholder sig meget forskelligt til fx legegrupper og andre sociale arrangementer, som institutionelt tænkes som noget, der kan styrke børnefællesskaber og samspil mellem forældre i daginstitution og skole. Det skaber forventninger til forældre om at tage ansvar for børns fællesskaber, og der kan her

være brug for en opmærksomhed på, at forventninger om deltagelse i sådanne sociale organiseringer stik imod hensigten også kan bidrage til ekskluderende dynamikker. Fx hvis det er børns fællesskaber og relationer, der af de voksne betragtes som 'usunde', eller som noget der fx medvirker til eksklusion af børn, som ikke kan finde plads i den dominerende kultur.

Rapporten belyser både eksempler på, at det bliver svært for forældre at være i kontakt med skole og daginstitution om børn, som ikke er en del af fællesskaber og eksempler, hvor forældre oplever, at der gennem gensidig koordinering med de professionelle og de andre forældre bliver fundet veje sammen til at løse det, der er udfordrende. Det ser bl.a. ud til at betyde noget for forældre, når der skabes en kultur i mødet mellem familier, skolen og/ daginstitutionen og børn imellem, hvor det er muligt at være barn og forældre på mange måder. Heriblandt at indrette sig efter forældre har forskellige levevilkår (fx kan legeaftaler være udfordrende for en forælder med nattevagter), og at børn har forskellige interesser.

Refleksionsspørgsmål:

Hvordan kan forældre få større indsigt i professionelles arbejde med børns fællesskaber i skolen eller daginstitutionen?

Hvilken daginstitutions kultur eller skolekultur er der hos jer? Og i hvilket omfang giver den forskellige forældre og børn mulighed for at deltage i det, der foregår?

Professionelles arbejde med det sociale landskab i skolen og daginstitutionen

I rapporten belyser vi, hvordan de professionelle på forskellige måder arbejder med de sociale landskaber i skolen og daginstitutionen, hvor de retter opmærksomheden mod relationer mellem børnene og mellem forældre og professionelle. Blandt de interviewede professionelle fortæller de om, hvordan de prøver at arbejde med at forstå, hvad det er for en klasse eller børnegruppe, som børn, der har det svært, er en del af. De forsøger her at afklare, hvordan de som professionelle kan bidrage til, at børn ikke indgår i mobbeprocesser, marginaliseres eller bliver set som 'problembærere'. Det kan være vanskeligt for de voksne at få øje på og forstå de marginaliserende gruppedynamikker, der finder sted i børnegrupper og ikke mindst at vide, hvordan de bedst griber ind i forhold til dem.

Her fortæller de professionelle om at forsøge at ændre på marginaliserende fortællinger og opfattelserne om børn i de kontekster, som de dagligt er en del af. Skolevejlederen fra Anemoneskolen gengiver, at der er børn - som når de bliver spurgt om deres oplevelser i skolen - fortæller:

..hvor ubehageligt det er faktisk, at det er fx dig, der er den dumme hele vejen igennem. Det er dig, der hele tiden ødelægger det for de andre. Hvor svært det er, når man bliver udstillet som i den position ude i klassen..

Skolevejlederen fra Anemoneskolen fortæller videre om, hvordan hun i kontakt med en pige, får indsigt i hendes oplevelse af egen skoledag og skolegang, hvor pigen oplever sig ekskluderet af fællesskabet af både elever og lærere. Skolevejlederen arbejder efterfølgende med det sociale landskab, der omgiver pigen i skolen. Efter aftale med læreren tager hun ophold i klassen i rollen som observatør. Hun flytter således blikket fra pigen til de skolemæssige sammenhænge hun er i, og prøver at opdage nye og andre mønstre for, hvad der foregår. En observatørrolle er en privilegeret position, da denne ikke som fx en lærer, der underviser, er nødt til at interagere med børnene og løbende handle på det, der sker i rummet. Skolevejlederens observationer medvirker til, at hun kan præsentere et andet blik på pigen end det, som er skabt om hende, som én der skaber 'uro'. Observationerne medvirker på den måde til at tilbyde en alternativ fortælling om pigen, som handler mindre om pigen, men det som sker omkring hende, som gør, at hun bliver forstået som én der skaber 'uro'.

I skolens sociale landskaber er der både rum, som indbyder til, at alle kan og skal være med, og samtidig danner børn selv mere afgrænsede og lukkede grupper på skolen. Der dannes her fortællinger, som skaber forskellige in – og eksklusionsmuligheder for børnene. De professionelle fortæller om, at arbejde med at bryde med dominerende fortællinger om børn og forældre og skabe rum for alternative handle – og fortolkningsmuligheder. Det gør de, når de fortæller om, hvordan de forsøger at modvirke og gribe ind overfor marginaliserende gruppedynamikker. At eksempelvis skabe alternative handlemuligheder for børn gennem at iværksætte fælles aktiviteter for en gruppe børn, hvor der kan opstå nye relationer blandt børnene og nye perspektiver på hinanden, har her en særlig betydning. Et eksempel på det er en fortælling om et forløb, hvor de professionelle var på hjemmebesøg i familien, hvor der var et barn, som var blevet udelukket fra børnegruppen og havde svært ved, at komme i skole. De begyndte her at iværksætte aktiviteter først hjemme, siden i skolen og i fritidsordningen. Inklusionspædagogen fortæller følgende:

De lavede noget danseopvisning. De fik iscenesat en aktivitet, som gjorde, at hun kom positivt på banen, noget som interesserede hende, og som involverede nogle andre piger, sådan så det fælles tredje blev det styrende, og der var en voksen, der var opmærksom på de dynamikker, der var i den børnegruppe, ik?

Det centrale for arbejdet består her i, at forsøge at bygge gruppebaserede-aktiviteter op rundt om børn og ikke kun fokusere på barnet alene, men at se på hvordan 'det fælles tredje' kan styrkes med udgangspunkt i at finde ud af, hvad der kunne optage børnene og skabe nye relations muligheder.

Et andet aspekt er, at sociale forskelle også kan have betydning for, hvordan forældre bliver mødt i skolen og daginstitutionen. Der kan utilsigtet forekomme negativt ladede kategorier for forældre og kategoriseringer af dem, som også har betydning for barnet. En opsøgende socialrådgiver i et boligsocialt område fortæller om, hvordan hun deltog i en række af møder i en børnehave med en mor, hvor samarbejdet "var gået skævt", og hun var blevet "hentet ind". Socialrådgiveren var ikke direkte involveret i det, der dagligt foregik mellem daginstitution og familie, og det giver en anden position, at anskue problemstillinger fra. Hun fortæller, at moren ud fra, at hun talte med en "havnearbejder-dialekt" blev mødt med en fordom, hvor børnehaven bl.a. antog, at hun havde et alkoholmisbrug. Det viste sig ifølge socialrådgiveren, at det havde hun ikke, men at der efter flere møder i børnehaven blev brug for en ny start i en ny institution for mor og barn. Hun ser sin rolle, som at få skabt fokus på det sociale landskab moren og barnet indgår i, og at der som et nødvendigt grundlag er brug for at kunne overskride for-forståelser af moren. Da hun erfarer, de ikke lader sig ændre, ser hun det som nødvendigt for mor og barn med et institutionsskift.

Refleksionsspørgsmål:

Hvordan arbejder I med børns sociale landskaber og fællesskaber? Hvilke sociale processer og marginaliserende dynamikker opstår omkring de børn, der får det svært i daginstitution eller skole hos jer?

Hvordan møder I forældre med forskellige sociale og sproglige være- og handle-måder? Hvis et perspektiv på en forælder og/ et barn er blevet fastlåst, hvilke andre inviterer I ind i forhold til at opdage noget nyt omkring det, der foregår rundt omkring barnet?

Forældres syn på sprogets betydning for børns deltagelse i fællesskaber

I rapporten har vi også belyst forældres perspektiver på, hvad børns sprog betyder for deres deltagelsesmuligheder i skolens, daginstitutionens fællesskaber og daglige miljøer. Sprog kan her forstås som en del af kulturelt indlejrede rammer og kontekster, som voksne og børn deltager i, og som noget der ikke kan ses som isoleret fra de sociale verdener, det optræder i. Det, der fx anses for god social stil at

sige på børnehavens legeplads eller i skolens frikvarter, anses ikke nødvendigvis som god stil i en skoletime eller ved en pædagogisk samling for børn. Forældre betoner, at de i dialog med professionelle i daginstitutionen og skolen bliver optaget af at støtte, regulere og korrigere børn i forhold til sprogbrug, især når den anses som socialt upassende. For nogle af de interviewede forældre fylder barnets sprog en del i forhold til, hvordan de ser barnets deltagelsesmuligheder, fx hvis børnene som flersprogede forventes at tilegne sig dansk på bestemte måder. For andre forældre er det ikke et tema, som gav anledning til bekymring.

Rapporten peger med udgangspunkt i forældrenes fortællinger på, at børns måder at bruge sprog på har stor betydning for børns deltagelsesmuligheder i børnefællesskaber. Moren til Karl, der går i skole, fortæller:

..Han kan godt finde på at råbe, og nu han har haft en lang periode, hvor han har brugt 'Fucking luder', og jeg har lovet ham at finde et andet udtryk.. Og Karl forstår ikke, hvad det han siger. Men han har jo den der, det er jo det med at bande, det er en udløsning.

Karls sproglige handlinger udfordrer og eksperimenterer med kulturelle praksisser og normer for hvilke former for sprog og ord, der kan bruges i hvilke situationer og deres potentialer. I nogle sammenhænge kan børn bruge bandeord til at understrege egne følelser og budskaber, i andre sammenhænge er det omkostningsfuldt at gøre. Karls mor erfarer, hvor tæt sprog, interaktion og hendes søns muligheder for deltagelse i fællesskaber hænger sammen. Karl bruger et sprogligt repertoire, som indebærer kommunikation, men som samtidig indebærer risiko for marginaliserende dynamikker.

Forældrenes fortællinger om sprogets betydning for deres børns deltagelsesmuligheder varierer, og hvordan deltagelse i nogle børne- og ungefællesskaber kan medvirke til forskellige former for in- og eksklusionsprocesser. For et forældrepar med flygtningebaggrund havde sprog en særlig betydning i mødet med skolevæsenet. Faren siger følgende om hans ene søn Ruben, der gik længere tid i modtageklasse end hans anden søn:

Der var der mange forskellige mennesker, kurdiske, arabiske, tyrkiske, og jeg sagde, hver dag til lærerne, 'jeg vil gerne have at Ruben skal skifte skole', 'jeg vil gerne have at han lærer dansk, og det gør man ikke, når alle de andre taler arabisk og kurdisk'.

Det tog længere tid, at få Ruben ind på den lokale skole end forældrene selv havde ønsket. Forældrene går i dialog med modtageklassen om, hvornår Ruben kan

starte i folkeskoleklasse, som faren ser som afgørende for at blive en del af et bredere fællesskab og for at kunne tilegne sig dansk sproglige færdigheder. Her møder forældrene en anden opfattelse af sprogtilegnelse om, at Ruben skal lære mere dansk, før han kan skifte skole, og de forhandler løbende om dette spørgsmål.

Refleksionsspørgsmål:

Hvilke kulturelle normer for sprog præger jeres skole eller institution?

Hvordan kan børns sprogbrug stadig forstås som kommunikation og forsøg på deltagelse, selv når den socialt ikke ses som acceptabel?

Hvad betyder syn på flersprogede forældres og børns sprogtilegnelse for, hvilke fællesskaber de får adgang til og deres muligheder for deltagelse?

Kort opsamlende om konklusioner

Tillidsrelationer bliver løbende (gen)skabt i de daglige kulturmøder og forhandlinger, der finder sted mellem skole, hjem og/ daginstitution. Når børn inden for rammerne af skole, hjem eller daginstitution har det svært, kan de voksnes kontakt på én gang blive hyppigere og samtidig blive sat på prøve. Forældres oplevelse af tillid og mistillid spiller en særlig rolle for, hvilke professionelle de går til om, hvordan deres barn har det, og hvilke de eventuelt undlader. Der er i skoler og daginstitutioner både eksplicitte og implicitte normer og værdier for hvilke former for kontakt fra forældre, der er accepterede, og hvilke der ikke er. Forældrene lægger vægt på betydningen af ud over formaliserede møder at have mulighed for kontakt og udvekslinger i det daglige. Blandt de interviewede forældre er der nogle, som oplever ikke at opnå den form for kontakt, og andre igen undgår den, fordi de oplever at blive vurderet for, om de er 'gode nok' forældre, eller at barnet særliggøres. Her bemærker forældre især professionelles og andre forældres kropslige udtryksformer, tonation og måder noget bliver sagt på.

De interviewede forældre oplever en stor social afstand mellem hjemmet, skolen og/ daginstitutionen i forhold til, hvordan professionelle og de selv forstår barnet, og hvordan det har det. Når børn får det svært i deres daglige rammer, kan det sætte de involverede under pres. Det, der foregår i de relationer, kan på én gang blive hyppigere og samtidig blive sat på prøve. Når der opstår noget svært rundt omkring et barn, oplever forældrene at både skolen og daginstitutionen er opsøgende i forhold til eksplicitere krav og forventninger til dem om barnet og deres rolle. Hvorimod forældre, der opsøger skolen eller daginstitutionen i et andet omfang end ellers, balancerer mellem både at formidle viden og spørgsmål, de finder er til gavn for barnet, men også at risikerer at ses som nogle, der ikke 'passer ind'. Der er for de forældre, hvor der ikke sker ændringer i hverdagen for et barn til det bedre, en oplevelse af ikke at have en indflydelse på barnets hverdag i skolen og daginstitutionen og mangel på information om "hvad der sker derover". Forældre finder samarbejde og kontakten mellem hjem, skole og/ daginstitution for tids- og ressourcekrævende. Forældres og børns liv og historie bliver, når noget er svært i skolen, daginstitution /og hjemmet influeret af tumultariske oplevelser og mange skift. Når et barn har det svært, opstår der for familierne en række forstyrrelser af hverdagslivet eller ligefrem opløsning af dens orden.

Når børn får det svært i deres daglige rammer begynder forældrene tilbagevendende og med en insisteren at rejse spørgsmål til skolers og daginstitutioners kultur, organiseringer og praksisser. De spørgsmål kan potentielt lede til nye blikke og forståelser af pædagogiske problemstillinger fremfor at fastlåse blikket alene på

det enkelte barn og/eller de enkelte forældre eller professionelle. Men indenfor skolers og daginstitutioners vante organiseringer af det sociale liv er de spørgsmål omvendt vanskelige for forældre at rejse, uden at det i stedet risikerer at pege tilbage på barnet og dem selv. Når børn i de daglige rammer får det svært, bryder det med de selvfølgeliggjorte rammer og praksisser, og forældre kan også blive nødt til at rejse flere spørgsmål end de ellers plejer. Det giver mulighed for at gentænke de daglige organiseringer og/ ændre blikket på barnet og hinanden, men det er samtidig også et krævende arbejde for alle at være involveret i den type forandringer.

Der er en kulturel selvfølgelighed i skoler og daginstitutioner i forhold til, hvordan samarbejder og kontaktformer med familier organiseres, og de følger nogenlunde samme rytmer. Blandt de faste og tilbagevendende rytmer er fx forældremøder, sociale arrangementer, samtaler med forældre om deres børn og digital kommunikation. I interviews med professionelle fra skolefeltet, daginstitutionsfeltet, det socialfaglige og det frivillige felt fortæller de om at gentænke og (gen)opbygge deres daglig kontakt med forældre, som andre ellers anskuer som svære at få og opretholde kontakt med. Pædagogisk arbejder de med perspektivskift, dvs. ikke at fiksere blikket på en mulig forklaring eller løsning, men på flere mulige. De stiller spørgsmålstejn ved deres egen skoles og daginstitutions organiseringer og ikke kun familierne og børnene og gentænker deres praksis for, hvad et samarbejde kan bestå af. Dette spænder over fx tæt relationel kontakt til forældre, at arbejde med det sociale landskab der omgiver familierne og især børnene i forhold til gruppedynamikker, organisatorisk at forsøge at skabe rum for forældres deltagelse, foretage omsorgsopkald til familier, i sociale nødsituationer at forsøge at imødekomme materiel knaphed, at foretage besøg i familiernes hjem mv. De professionelle beskriver, hvordan en række dilemmaer som fx spørgsmål om magt, normalitet og mis/tillid er dagligt tilstedeværende i deres praksis.

Den kulturelle selvfølgelighed med, hvordan vi indretter skoler og daginstitutioner, kan set i et bredere perspektiv gøre det svært at rejse vigtige spørgsmål om, *hvorfor* noget i forhold til forældre og børn bliver grebet an på netop den måde og ikke en anden. Det kan også gøre, at det af de involverede næsten ikke kan tænkes på andre måder, og det har betydning for, hvilke handlerum det er muligt at få øje på. Der kan ses nærmere på det samlede børnefelts institutionelle strukturer og organiseringer omkring formaliserede møder mellem professionelle og forældre. Det gælder især vilkårene for skabe en balance mellem de typer møder og øvrige muligheder for daglig kontakt. For forældrene er det mest vigtige, hvad der sker *udenfor* møderne i barnets hverdag. Imidlertid er det som forældre ikke særlig nemt ud fra møderne, at danne sig et billede af barnets skoleliv eller institutionsliv - andet end

at de får indtryk af, at der er noget, som for barnet ikke er ideelt. Forældre ses i skoler og daginstitutioner ofte som nogle, der skal vejledes, men forældre forsøger ind imellem også at guide skole og daginstitution i retning af viden de har. Nogle forældre omtaler og forsøger i dialog med skolen eller daginstitutionen at bringe den viden de selv har opsøgt i andre arenaer ind i skolen eller daginstitution, andre udelader det.

De muligheder og barrierer, som forældre og professionelle oplever i daglige møder mellem skole, hjem og/ daginstitution er sammenvævede med det øvrige samfund. Sociale problemstillinger om ulighed kan ikke løses alene af professionelle eller forældre alene. Hvis de interviewede forældre oplever, at det kan være vanskeligt at gentænke skolens og daginstitutionens rammer omkring barnet sammen med de professionelle, ændrer de i stedet gennemgribende på deres familieviv, levegrundlag og indretning af hverdagen. Fælles for forældrene er, at de oplever, at hele deres liv kommer i opbrud. Der er imidlertid en social ulighed mellem, hvilke forældre der har livsvilkår, som muliggør fx at gå ned i tid, tage orlov uden løn, at den ene forælder bliver hjemmegående, bruge flekstid etc., og hvilke forældre der ikke har det som mulighed. Der kan i højere grad forsøges at få indblik i, hvad der for forældre i kontakten med skole eller daginstitution opleves som tumultarisk.

Hvis tilliden til skolen og daginstitutionen ikke er til stede søger de interviewede forældre om, der er veje til kontakt med andre offentlige og private institutioner samt egne netværk. Her forsøger de som forældre at opspore hvilke 'kompenserende' alternative veje, der er for at finde ressourcer, viden og farbare tilgange til at ændre rammer for deres barn og deres hverdag. Både forældre, der er i økonomisk knaphed, og forældre der ikke er, fortæller, hvordan de er opsøgende til andre professionelle end i skolen og daginstitutionen og om, hvordan deres børn har det. Det opleves som socialt og mentalt ressourcekrævende for forældrene, når deres børn har det svært at finde frem til det 'rette', men det kan også være økonomisk omkostningsfyldt. Der er en ulighed mellem hvilke forældre, der fortæller om fx at tilkøbe private rådgivningsydelser, og hvilke forældre der ikke har det som en mulighed, og som i stedet oplever lange ventetider og opsøger frivillige organisationer.

Der forsøges ofte generaliseret om familier og deres børns liv. Men problemstillingerne for børn der har det svært er ofte så sammensatte, at der ikke er en enkelt fiks løsning. For et yderligere udsyn til forældreperspektiver på muligheder og barrierer i samarbejde om børn kan der gås til selve rapportens analyser. Her er analyser af hver af de 10 familier ud fra dybdeinterviews med dem. Dette giver udsyn til,

hvad der *også* er på spil i relationer mellem skole, hjem og/ daginstitution – når det ses fra forældres oplevede perspektiver. Fremfor at finde det almengyldige, for hvad der kendetegner de familier og deres børns liv, er der brug for, at forstå de variationer, der er og sætte det i relation til den kontekst og livssituation, der gør sig særligt gældende.

Kontakt

For flere informationer om forskningsprojektet
kan projektleder Docent Lene S. K. Schmidt
kontaktes: lesc@pha.dk

**AB
SAL
ON**

PROFESSIONS-
HØJSKOLEN
ABSALON